

Dr. Abrankó László

Tömegspektrometria

(alapok)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Kémiai vizsgálati módszerek csoportosítása:

1. Klasszikus módszerek

Térfogatós módszerek

Gravimetriás

2. Műszeres analitikai vizsgálatok

Elektroanalitikai módszerek (potenciometria, vezetőkép.stb.)

Termikus módszerek (DSC, DTA)

Optikai (spektroszkópiai) módszerek

Tömegspektrometriás módszerek

Analitikai elválasztástechnikai módszerek

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

A tömegspektrometria olyan vizsgálati módszer, amelynél ionos részecskéket választunk el fajlagos tömegük (töltésegységre eső tömegük: m/z) szerint csökkentett nyomáson, *elektromos, vagy mágneses mezők segítségével.*

+ repülési idő tömegspektrometria

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

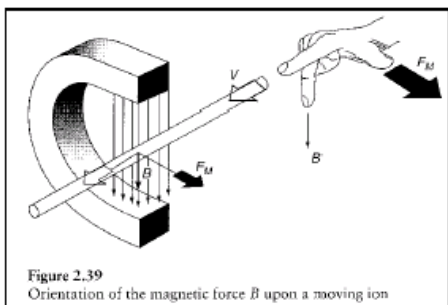

Mágneses térbe lépő töltött részecske pályája, a Lorentz-féle erő hatására elhajlik.

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

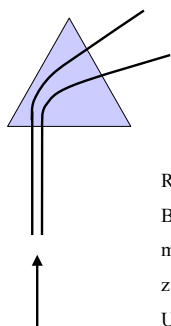

$$R = \frac{1}{B} \sqrt{\frac{2mU}{z}}$$

- R a pálya sugara
B mágneses tér ereje
m a részecske tömege
z a részecske töltéseinek száma
U gyorsítófeszültség

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

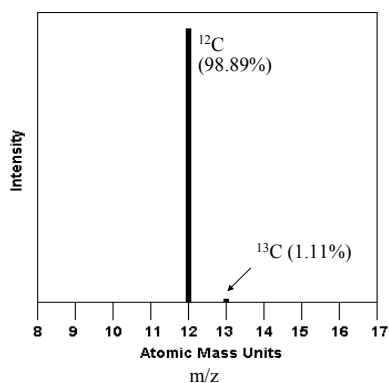

Tömegspektrum I.

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

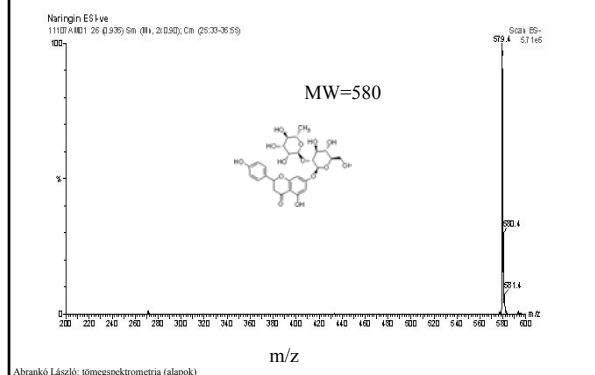

Tömegspektrum II.

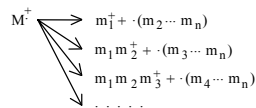

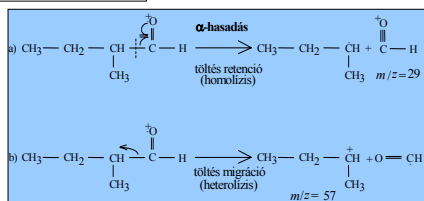

Fragmentáció I.

m_i a molekulát alkotó elemi tömegek

E szimultán reakciók mindegyike lejátszódik, de nem azonos valószínűséggel !

Abbrankó László: tömegspektrometria (alapok)

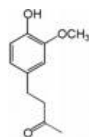

Zingerone (gyömbér íz)

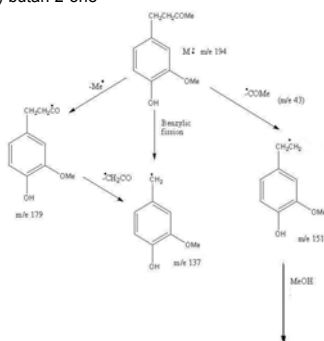
4-(4-hydroxy-3-methoxy-phenyl)-butan-2-one

MW=194.2

$\text{C}_{11}\text{H}_{14}\text{O}_3$

Fragmentáció II.

Abbrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Fragmensek, fragmentumok eloszlása

Table 2: Mass Spectrometry Data for Zingerone

Mass to Charge Ratio (m/z)	Relative Abundance (%)
194	56
151	16
137	100
122	11
119	17
91	17
77	10
43	32

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

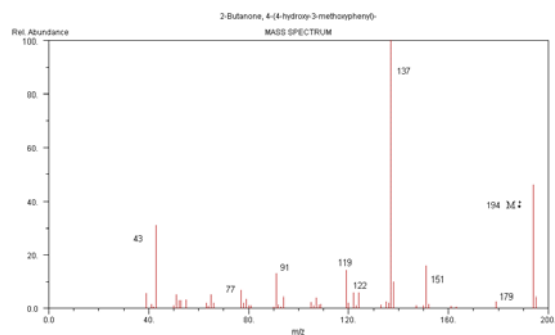

Karakterisztikus tömegspektrum

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Atom-tömegspektrometria

Töltött részecskék:

Ionos állapotban lévő atomok.

Ezeket atomspektroszkópiai módszereknél ismert atomizációs-ionizációs technikákkal állítjuk elő

(pl.: SIMS, GDMS, ICPMS)

Molekula-tömegspektrometria

Töltött részecskék:

Molekulákból valamilyen ionizációs technikával előállított ún.

MOLEKULAIONOK

illetve

töltéssel rendelkező molekula
FRAGMENSEK

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

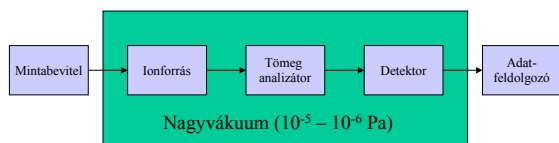

Tömegspektrométer

Ionforrás nincs vákuum alatt
APCI, ESI, ICP források esetén

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

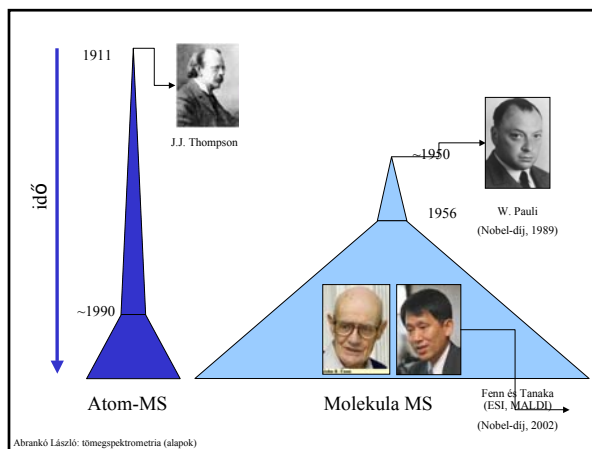

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

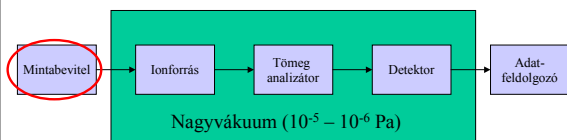

Tömegspektrométer

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

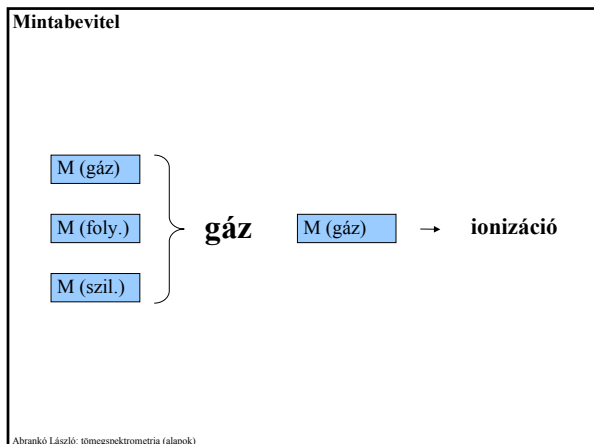

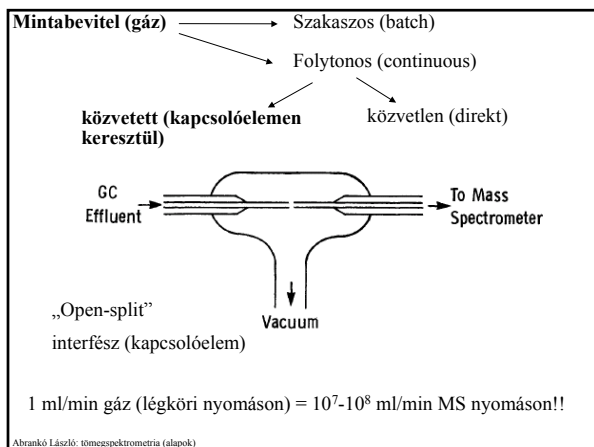

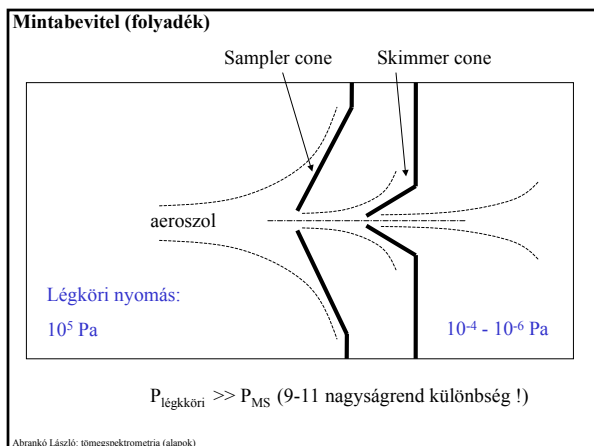

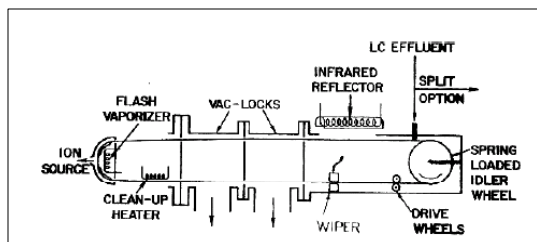

„Moving belt”

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

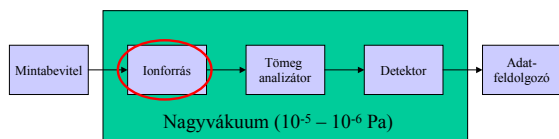

Ionforrások

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

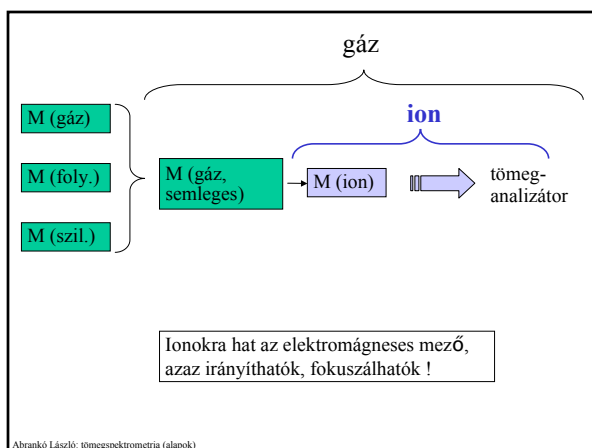

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Molekula MS

- Elektron ütközéses (Electron Impact, EI)
- Kémiai ionizáció (Chemical Ionization, CI)
  - Atmoszférikus nyomású kémiai ionizáció (Atm. Press. Chem. Ion., APCI)
- Spray ionizáció
  - Thermospray
  - Electrospray
- Deszorpciós ionizáció
  - Gyors atom bombázásos (Fast Atom Bombardment, FAB)
  - Mátrix közvetítésével végzett lézer deszorpciós ionizáció (Matrix Assisted Laser Desorption Ionization, MALDI)
- Elemenaltitkai ionizációs technikák
  - ICP
  - Ködfény kistüléses (glow discharge, GD)
  - Szikra ionizációs (Spark Ionization, SI)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Electron Impact, EI

Tömeganalizátor

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Electron Impact, EI

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

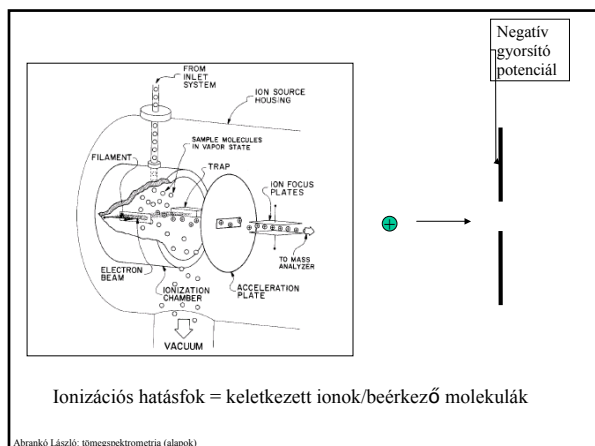

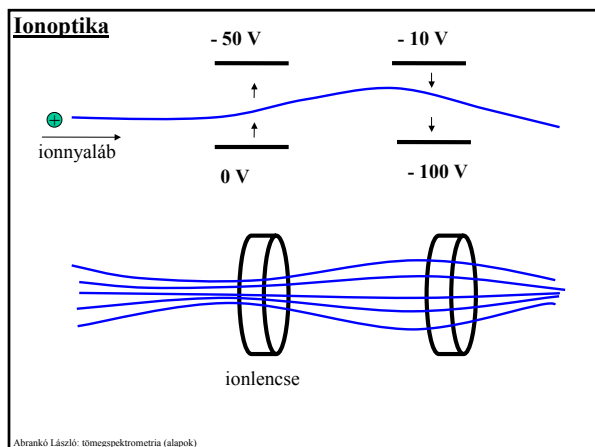

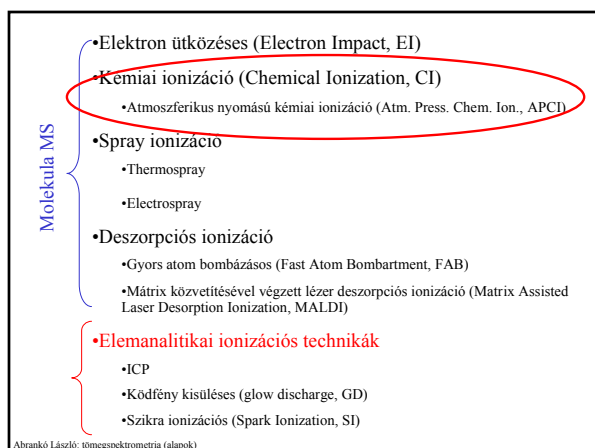

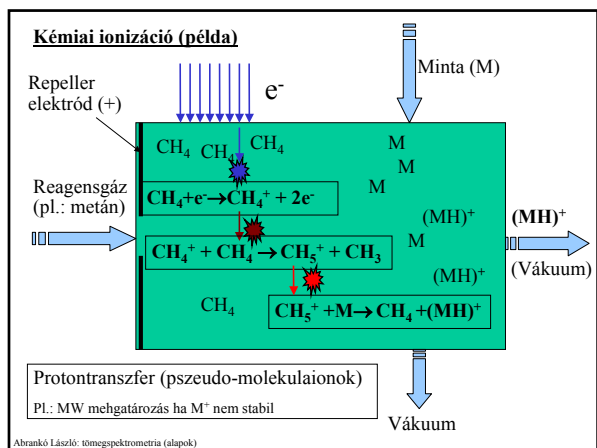

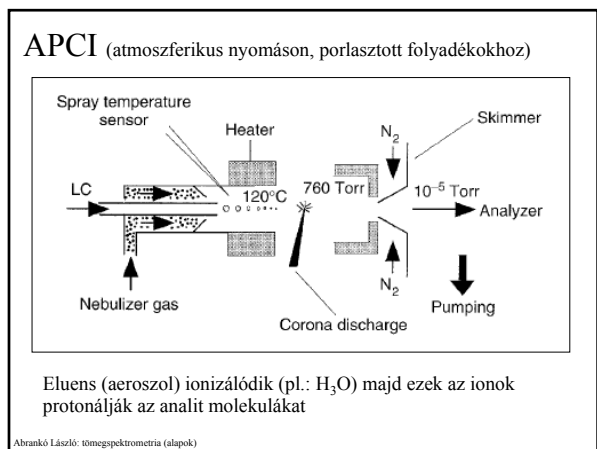

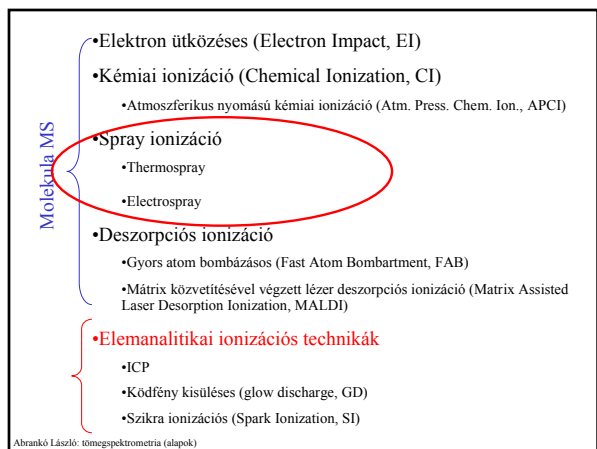

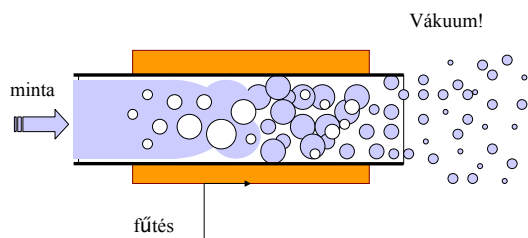

Spray ionizáció I. (thermospray)

A vákuumba porlasztott cseppekből gázfázisú ionok

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

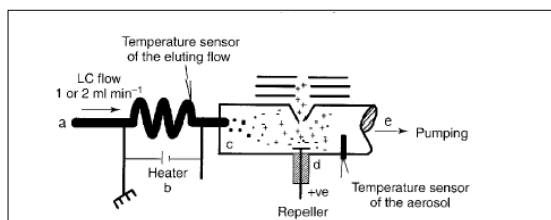

Thermospray ionizáció

A vákuumba porlasztott cseppekből gázfázisú ionok keletkeznek

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

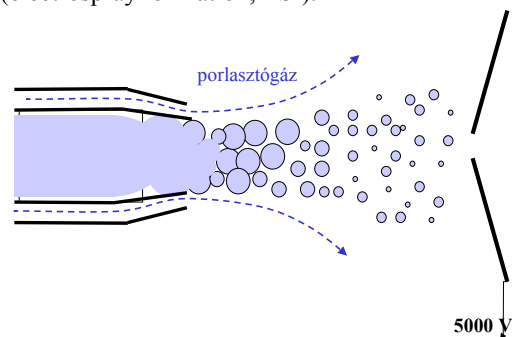

Elektrospray ionizáció I. (electrospray ionization, ESI).

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

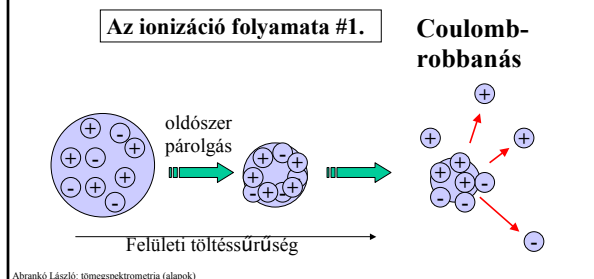

Elektrospray ionizáció II.

(electrospray ionization, ESI).

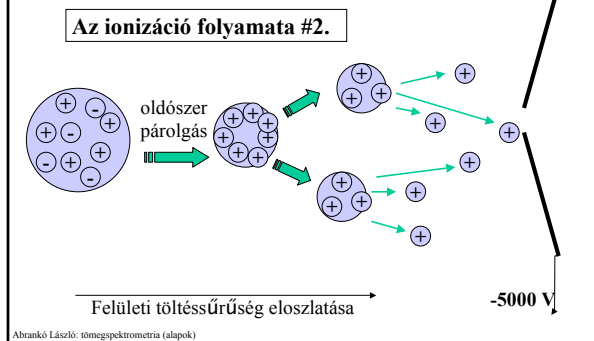

Elektrospray ionizáció III.

(electrospray ionization, ESI).

Spray ionizáció összefoglalás

Lágy ionizáció (nincs, vagy kismértékű fragmentáció)

- Folyadékhalmozállapotú minta (LC-csatolhatóság)
- Nem illékony vegyületek
- Pozitív vagy negatív mód
- Többszörösen töltött ionok is keletkeznek

Thermospray

- Vákuum
- Hőstabil vegyületek

Electrospray

- Atmoszferikus nyomás
- Hőérzékeny vegyületek

Molekula MS

- Elektron ütközéses (Electron Impact, EI)
- Kémiai ionizáció (Chemical Ionization, CI)
  - Atmoszferikus nyomású kémiai ionizáció (Atm. Press. Chem. Ion., APCI)
- Spray ionizáció
  - Thermospray
  - Electrospray
- Deszorpciós ionizáció
  - Gyors atom bombázásos (Fast Atom Bombartment, FAB)
  - Mátrix közvetítésével végzett lézer deszorpciós ionizáció (Matrix Assisted Laser Desorption Ionization, MALDI)
- Elemenalanitika ionizációs technikák
  - ICP
  - Ködfény kistüléses (glow discharge, GD)
  - Szikra ionizációs (Spark Ionization, SI)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Deszorpciós ionizáció

Az elsődleges nyaláb lehet atom (FAB), lézer foton

primary beam of bombarding particles

analyte dissolved in matrix

ion optics for mass analysis of secondary ions

Vagy közvetlenül a mintát bombázzuk

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Mátrix közvetítésével végzett lézer deszorpciós ionizáció
(Matrix Assisted Laser Desorption Ionisation, MALDI)

Irradiation

Desolvation

Desorption

Proton transfer

Matrix

Product

A keletkezett ionokat nagy térerejű (60-100 kV) gyorsítórendszer „kiszívja” a mátrixból

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

MALDI

- Atmoszferikus nyomáson, kondenzált fázisban lejátszódó ionizáció
- Mátrix megválasztásával, lézer szabályzásával, jól definiálható lágy ionizáció érhető el.
- Sokszorosán töltött molekulaionok képezhetők (10^6 Da tömegű molekulák meghatározására is alkalmas)
- Offline módon kapcsolható LC-hez, CE-hez. (Közvetett módon on-line módon is kapcsolható)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Molekula MS

- Elektron ütközéses (Electron Impact, EI)
- Kémiai ionizáció (Chemical Ionization, CI)
  - Atmoszferikus nyomású kémiai ionizáció (Atm. Press. Chem. Ion., APCI)
- Spray ionizáció
  - Thermospray
  - Electrospray
- Deszorpciós ionizáció
  - Gyors atom bombázásos (Fast Atom Bombardment, FAB)
  - Mátrix közvetítésével végzett lézer deszorpciós ionizáció (Matrix Assisted Laser Desorption Ionization, MALDI)
- Elemanalitikai ionizációs technikák**
  - ICP
  - Kodfénycsisülés (glow discharge, GD)
  - Szikra ionizációs (Spark Ionization, SI)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

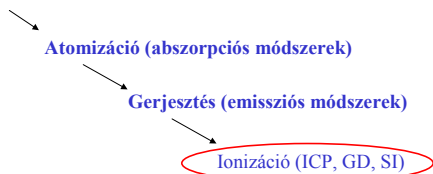

Elemanalitikai ionizációs technikák

A komponenseket gáz fázisú (egyatomos) ionokká kell alakítani

Atomspektroszkópiában használatos gerjesztőforrások

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

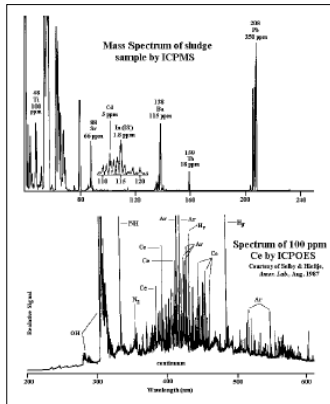

ICP-OES vs. ICP-MS

- MS egyszerűbb spektrum
- Érzékenyebb
- Izotópmérési lehetőség

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

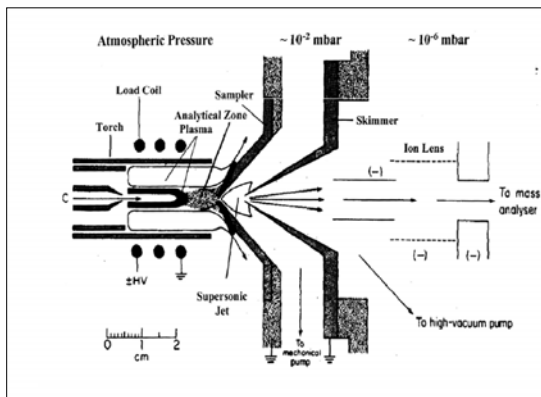

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

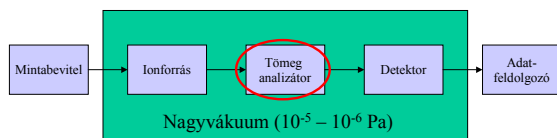

Tömegspektrométer

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Tömeganalizátor:

az ionok szétválogatását végzi tömeg/töltés (m/z) alapján

•Elektromágneses elven működő

mágneses szektorterű (kettős fókuszálása)

quadrupole

ioncsapda

•Repülési idő elven működő

(time of flight, TOF)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

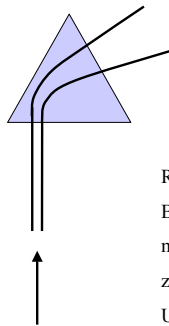

$$R = \frac{1}{B} \sqrt{\frac{2mU}{z}}$$

- R a pálya sugara
B mágneses tér ereje
m a részecske tömege
z a részecske töltéseinek száma
U gyorsítófeszültség

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

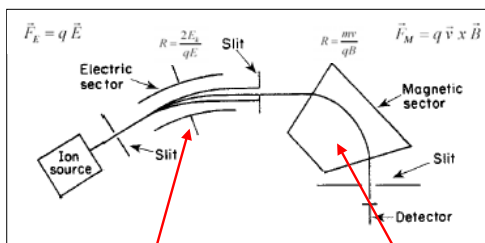

Kettősfókuszálós szektorterű tömeganalizátor (nagy felbontás)

(double focusing sector field mass analyzer)

Kinetikus energia
szerint szeparál

Energia és tömeg
(momentum) szerint
szeparál

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

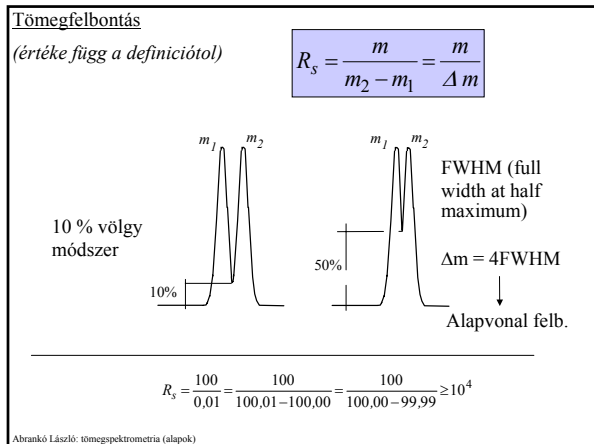

Tömeganalizátor:
az ionok szétválogatását végzi tömeg/töltés (m/z) alapján

- Elektromágneses elven működő**
mágneses szektorterű (kettős fókuszálású)
quadrupole
ioncsapda
- Repülési idő elven működő**
(time of flight, TOF)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

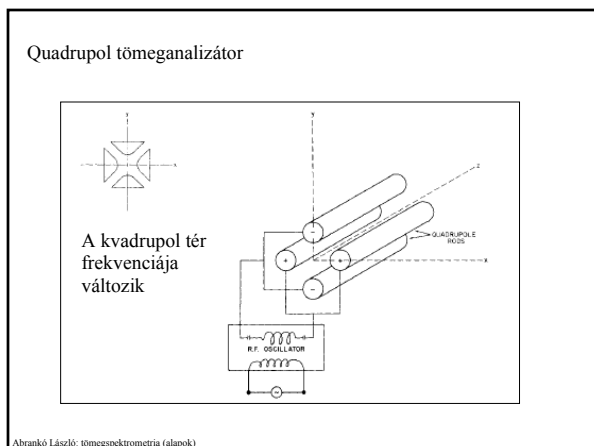

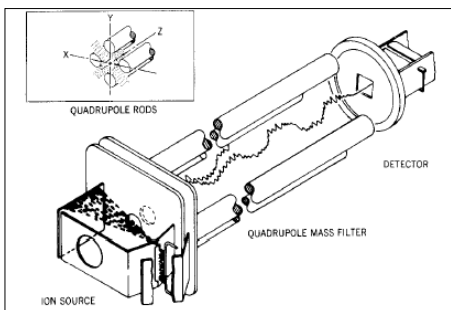

Quadrupol tömeganalizátor II.

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Tömeganalizátor:

az ionok szétválogatását végzi tömeg/töltés (m/z) alapján

•Elektromágneses elven működő

mágneses szektorterű (kettős fókuszálású)

quadrupole

ioncsapda

•Repülési idő elven működő

(time of flight, TOF)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

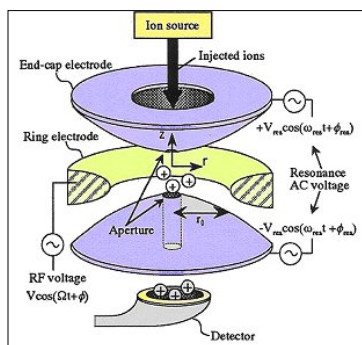

Ioncsapda tömeganalizátor (ion trap)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Tömeganalizátor:

az ionok szétválogatását végzi tömeg/töltés (m/z) alapján

•Elektromágneses elven működő

mágneses szektorterű (kettős fókuszálású)

quadrupole

ioncsapda

•Repülési idő elven működő

(time of flight, TOF)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

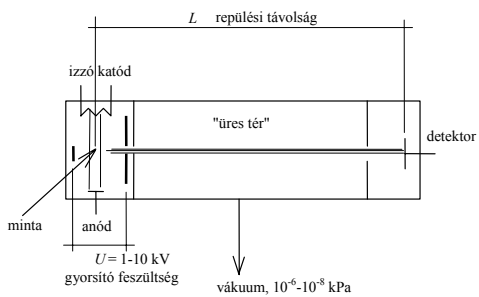

Repülési idő tömeganalizátor (time of flight, TOF)

$$V = 0,5mv^2$$

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

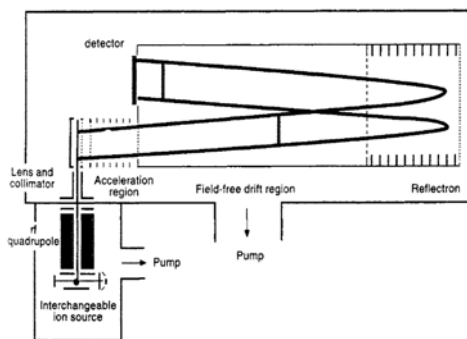

TOF (reflectron)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

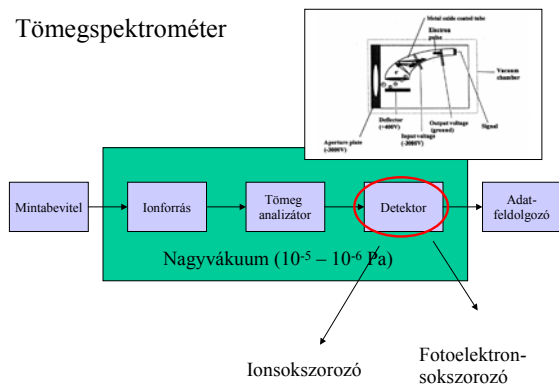
Tömeganalizátorok összefoglalása

	Szektorteres	Q-pole	Ioncsapda	TOF
Elektromágneses	igen	igen	igen	nem
Ion transzmisszió	+	++	+++	+
Vákuumigény	++	+	+	++
Páztázó/szimultán	P/SZ	P	P	SZ
Felbontás*	10^5	10^3	10^3 - 10^4	10^3 - 10^5

*1000 m/z esetén

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Tömegspektrométer

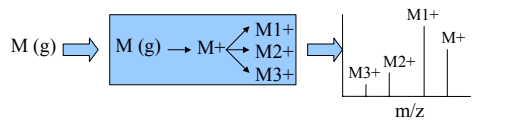

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Tandem tömegspektrometria

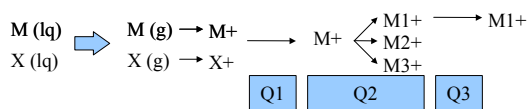
hagyományos „single” MS

(gáz)minta - **ionizáció és fragmentáció** - tömegszeparáció - detektor

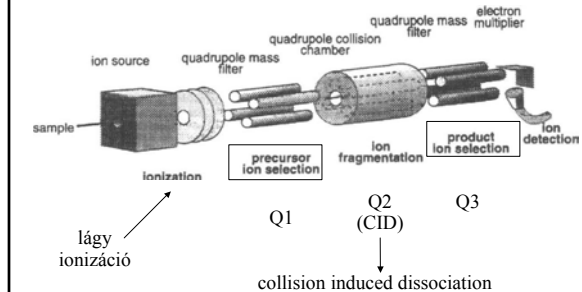
leggyakoribb tandem MS (MS/MS)

(foly.)minta - **porlasztás és lágy ionizáció** - Q1-Q2(CID)-Q3- detektor

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

Triple-quadrupole MS felépítése

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)

MS^n

Időben

(Ioncsapda)

Térben

(több quadrupole)

Abrankó László: tömegspektrometria (alapok)
